

Hogeschool Arnhem en Nijmegen

B Finance, Tax and Advice

Beperkte opleidingsbeoordeling

Samenvatting

In november 2019 is de bestaande hbo-bacheloropleiding Finance, Tax and Advice (FTA) van het instituut Financieel Management van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen bezocht door een visitatiepanel van NQA. De opleiding FTA is voortgekomen uit de herordening van het onderwijs in het economisch domein en is ontstaan uit het samengaan van de opleidingen Fiscaal Recht en Economie (FRE; voltijd) en Financial Services Management (FSM; voltijd en deeltijd). Op het moment van de visitatie betreffen de eerste drie studiejaar de FTA-opleiding. Dit betreft een voltijdopleiding die in Arnhem wordt verzorgd. Het vierde studiejaar betreft de twee oude opleidingen: FRE en FSM. De deeltijdopleiding van FSM draait in 2020-2021 voor het laatst.

Het panel beoordeelt de opleiding FTA in zijn geheel, inclusief de in afbouw zijnde varianten, als **positief**. De opleiding FTA leidt studenten breed op tot adviseurs in de financiële sector. Studenten zijn breed onderlegd op het financiële vlak, op het gebied van ondernemersfinanciering, riskmanagement en strategisch management. Ook zijn zij thuis in fiscale vakken, zoals inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting en omzetbelasting. De opleiding heeft sterk oog voor het MKB, waarmee zij goed aansluit op de eigen regio, als ook voor een internationale oriëntatie en duurzaamheid.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor standaard 1. De opleiding FTA is vormgegeven vanuit een passende set beoogde leerresultaten die zijn ontleend uit het landelijke profiel en door zowel het landelijke als het regionale werkveld zijn gevalideerd. De FTA-opleiding van de HAN streeft daarbij een hoger niveau na op de kernvakgebieden 'finance' en 'tax' dan het landelijk profiel voorschrijft. Daarmee onderscheidt de opleiding zich. Met deze verdiepte beheersing wil de opleiding ervoor zorgen dat studenten op alle drie vakgebieden zich even sterk ontwikkelen om vanuit daar in staat te zijn tot een holistisch klantbenadering. Naast de hogere kwalificatieniveaus wil de opleiding zich ook onderscheiden op thema's als internationalisering, duurzaamheid en ondernemendheid. Deze thematische accenten zijn relevant voor de student om een adviseur te worden in een snel veranderende wereld en worden door het panel gewaardeerd. De intenties van deze accenten zijn goed doordacht. Daarbij kan de opleiding haar visie achter deze thema's krachtiger neerzetten.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor standaard 2. De beoogde leerresultaten van FTA staan centraal in het volledig nieuwe FTA-curriculum. Dit ontwikkelproces is tot ruim in het derde studiejaar gevorderd. Het programma laat actueel en inhoudelijk goed onderwijs zien waarin projecten een belangrijke, verbindende rol spelen. Hieraan is de ontwikkeling van kennis en vaardigheden gekoppeld. Een aandachtspunt betreft de diepgang van vakinhoud. Studenten geven aan meer uitdaging daarin te zoeken en ook het panel vindt dat nodig. De vormgeving van het onderwijs steekt naar het oordeel van het panel goed in elkaar en sluit aan op de visie op leren van het instituut. Het onderwijs wordt verzorgd door een kwalitatief stevig onderlegd

docententeam, dat bovendien op indrukwekkende wijze van twee programma's één programma maakt.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor standaard 3. Het toetsgebouw voor de nieuwe FTA-opleiding is goed neergezet. Het systeem is voor de betrokkenen helder, evenals de onderlinge rolverdeling met bijbehorende verantwoordelijkheden. Bestudering van toetsen heeft het panel laten zien dat dit in lijn is met de aangeboden lesstof en dat ook het niveau in de toetsing gedegen is. Projecten zijn als integrale toetsvorm een belangrijke factor in het toetsysteem. De praktijk staat hierin centraal. Dit sluit aan op de onderwijsleeromgeving. Daarnaast zet de opleiding diverse theoretische- en vaardigheidstoetsen in. Aansluitend bij het onderwijsconcept kan de rol van projecttoetsing nog door worden ontwikkeld. Studenten oordelen eveneens positief over de toetsing. Voor hen is duidelijk wat er van hen wordt verwacht en waarden onder meer de inzet van peerassessments.

Docenten beschikken over passende kwalificaties op het gebied van toetsing. Hierin is de afgelopen periode geïnvesteerd en dat merkt bijvoorbeeld ook de toetscommissie die daarmee in een meer coachende rol terecht is gekomen, waar deze voorheen controlerender was. De examencommissie functioneert adequaat; zij geeft goed gevolg aan haar taken en verantwoordelijkheden. Middels een extern lid wordt ook de onafhankelijkheid versterkt en een frisse blik van buiten binnengehaald, onder andere bij steekproeven op eindwerken.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor standaard 4. Verschillende afstudeerwerken tonen de realisatie van de beoogde leerresultaten aan. Studenten kiezen voor het domein relevante thema's en werken deze voldoende uit. Zichtbaar beschikken zij over de kennis en inzichten om de arbeidsmarkt als beginnende professionals tegemoet te treden. De beheersing van het onderzoekend vermogen was in de bestudeerde FSM-dossiers minder sterk dan dat van de FRE-afstudeerders. Het panel ziet ook dat een flink aantal FRE-afgestudeerden doorstroomt naar een universitaire (vervolg)opleiding.

Na afronding van de opleiding blijkt de aansluiting op het werkveld in de basis op orde, zo leert het panel vanuit het perspectief van het beroepenveld en alumni.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	8
Schets van de opleiding	10
Administratieve gegevens	11
Standaard 1 Beoogde leerresultaten	12
Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	15
Standaard 3 Toetsing	20
Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten	24
Eindoordeel over de opleiding	28
Aanbevelingen	30
Bijlagen	31
1. Bezoekprogramma	32
2. Bestudeerde documenten	33

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-bacheloropleiding Finance, Tax and Advice (FTA) van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN). Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van HAN en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Ook bevat het enkele aanbevelingen voor de opleiding. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (september 2018) en de *Handleiding Opleidingsvisitaties Hoger Onderwijs 2019 Beperkte Opleidingsbeoordeling* van NQA.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 19 november 2019. Het visitatiepanel bestond uit:

De heer drs. J.F.M. Zweekhorst (voorzitter, domeindeskundige)

Mevrouw mr. W.H.M. Venmans (domeindeskundige)

De heer P. Hellemans (domeindeskundige)

De heer G.H.G. Eijkelenberg (studentlid)

Mevrouw M. Snel BHRM & BEd, senior auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

De opleiding FTA is ingedeeld in de visitatiegroep HBO Finance, Tax and Advice. Afstemming tussen alle deelpanels heeft plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen over het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken deel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand, is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. De afstemming tussen de panels wordt verder geborgd door de ondersteuning van, zo veel mogelijk, dezelfde secretaris vanuit NQA en eventuele andere evaluatiebureaus en door de inzet van getrainde voorzitters.

Werkwijze visitatie en procesverloop

Voor de opleidingsbeoordeling heeft de opleiding een zelfevaluatie-rapport aangeboden. Deze is opgebouwd uit de vier standaarden van de beperkte opleidingsbeoordeling (BOB). De opleiding heeft per standaard beschreven waar zij trots op is en wat verbeterpunten zijn. Via de digitale portal van NQA zijn diverse bijlagen beschikbaar gesteld, waaronder de studiegids en cursusbeschrijvingen. Het studentenhoofdstuk bestaat uit ervaringen van studenten. Deze ervaringen en waarderingen sluiten aan bij de standaarden uit het beoordelingskader. Het panel heeft voor de beoordeling van de gerealiseerde leerresultaten vijftien afstudeerdossiers bekeken van afgestudeerden van de in afbouw zijnde voltijdopleiding Fiscaal Recht en Economie (FRE) en de voltijd- en deeltijdopleiding en Financial Service Management (FSM), daar de FTA-opleiding nog geen afgestudeerden kent. De afstudeerdossiers zijn geselecteerd op basis van groslijsten van alumni. Daarbij is rekening gehouden met de variatie in studentwaarderingen. Variatie in studietrajecten is niet van toepassing.

Centraal in de beoordeling stond het bezoek van het panel, bestaande uit deskundige *peers*. Ter voorbereiding op de visitatie is er een vooroverleg geweest. In dit overleg zijn de panelleden geïnstrueerd over de werkwijze van NQA en het NVAO-kader en zijn de voorlopige bevindingen besproken. Zowel tijdens het vooroverleg als tijdens de visitatie zijn bevindingen voortdurend gedeeld. Tijdens de bezoekdag heeft het panel gesproken met diverse stakeholders van de

opleiding, waaronder met studenten, docenten (examinatoren) en vertegenwoordigers van het werkveld, van zowel de voltijd als de deeltijdvariant, en is het ter inzage gelegde materiaal bestudeerd (zie bijlage 2). Aan het einde van de bezokedag is de door het panel verkregen informatie verwerkt tot een totaalbeeld en tot een voorlopig oordeel met argumentatie. Tijdens een afsluitende mondelinge terugkoppeling heeft de voorzitter van het panel het eindoordeel en belangrijke bevindingen meegedeeld aan de opleiding.

Na het visitatiebezoek is een conceptrapportage opgesteld, dat is voorgelegd aan het panel. Met de input van alle panelleden is een tweede conceptrapport opgesteld, dat voor hoor- wederhoor op feitelijke onjuistheden is voorgelegd aan de opleiding. De panelleden hebben kennisgenomen van de reactie van de opleiding en waar nodig zijn aanpassingen doorgevoerd. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld. Met alle (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie heeft het panel tot een weloverwogen oordeel kunnen komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, januari 2020

Panelvoorzitter

drs. J.F.M. Zweekhorst

Auditor

M. Snel BHRM & BEd

Schets van de opleiding

De hbo-bacheloropleiding FTA van de HAN biedt een voltijdprogramma aan dat in Arnhem wordt verzorgd. De opleiding is ontstaan vanuit het samengaan van de opleiding Fiscaal Recht en Economie (FRE: voltijd) en Financial Services Management (FSM: voltijd en deeltijd). In de voltijddopleidingen zijn in 2016-2017 voor het laatst studenten ingestroomd. In de deeltijddopleiding zijn in 2017-2018 voor het laatst studenten gestart. Ten tijde van de visitatie draait het derde studiejaar van FTA voor het eerst. Het vierde jaar betreft de voltijd FRE- en FSM opleidingen. Van FSM deeltijd bestaat daarnaast alleen nog het derde en het vierde jaar. Schematisch ziet de afbouw van de opleidingen FRE en FSM, en daaraan gekoppeld de opbouw van de FTA-opleiding, er als volgt uit:

Studiejaar	Laatste instroom FRE / FSM	FTA (operationeel)
2016-2017	Propedeuse FRE en FSM voltijd	-
2017-2018	2 ^e jaar FRE en FSM voltijd / propedeuse FSM deeltijd	Propedeuse
2018-2019	3 ^e jaar FRE en FSM voltijd / 2 ^e jaar FSM deeltijd	Propedeuse en jaar 2
2019-2020	4 ^e jaar FRE en FSM voltijd / 3 ^e jaar FSM deeltijd	Propedeuse en jaar 2 en 3
2020-2021	4 ^e jaar FSM deeltijd	Volledig FTA voltijd

De FTA-opleiding is ondergebracht bij het instituut Financieel Management in Arnhem en telt in 2019 170 studenten. De FRE-opleiding telt 42 studenten en de FSM-opleiding 66 (38 voltijd en 28 deeltijd). De afgelopen jaren is de opleiding bezig met het invoeren van het FTA-programma, waar zij in 2017 mee is begonnen. Deze nieuwe opleiding richt zich ten opzichte van de twee andere 'oude' opleidingen op een duidelijke andere rol, namelijk die van financieel adviseur. De opleiding merkt dat zij hiermee ook een 'ander type' student aantrekt dan de FRE en FSM-opleidingen daarvoor deden en verklaart dit door de andere focus die de FTA-opleiding heeft, namelijk gericht op het adviseerschap (een vaardigheid/rol), ten opzichte van de kennisgerichte focus die meer nadrukkelijk in FRE en FSM huisden. De opleiding FTA geeft daarbij aan dat zij vindt dat een adviseur alleen maar een goede adviseur kan zijn, wanneer hij of zij beschikt over een gedegen bagage aan kennis. Het ontwikkelen van de brede adviseursrol gaat in het FTA-curriculum dan ook gepaard met het ontwikkelen van kennis.

De student werkt iedere periode aan een praktijkopdracht. Daaraan gekoppeld vindt de ontwikkeling van kennis en vaardigheden plaats. Schematisch ziet het programma er als volgt uit:

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Leerjaar 1	budgetplan	ondernemingsplan	managementrapportage	jaarverslag
	<i>leerlijnen: tax & law, economics & finance, management & organisation, onderzoeksvaardigheden, communicatie, samenwerken, reflecteren en feedback</i>			
Leerjaar 2	de werknemer	de ondernemer	een groeiend bedrijf	de BV
	<i>leerlijnen: voortbordurend op jaar 1 en verrijkt met onderwerpen als datamanagement, ethiek, advisering, juridische vaardigheden, Engels en intercultural awareness</i>			
Leerjaar 3	Duurzame bedrijfsvoering	Ondernemer over de grens	Stage (30 EC)	
Leerjaar 4	Minor (30 EC)		Afstuderen (30 EC)	

Voor het eerste jaar geldt dat voltijdstudenten het onderwijs gezamenlijk volgen met studenten van de opleidingen Accountancy en Finance & Control, eveneens opleidingen die het instituut Financieel Management aanbiedt.

Terugblik op vorige visitatie

De vorige visitatie betrof de twee opleidingen FRE en FSM. Deze zijn door verschillende visitatiepanels apart bezocht in 2013. Destijds hebben beide panels zich positief uitgesproken over de kwaliteit van de opleidingen. In het bijzonder oordeelden zij positief over de docentteams, de internationale focus van de opleidingen en het systeem van studentbegeleiding. Voor de opleiding FRE werd als belangrijkste aandachtspunt de studievoortgang en het rendement genoemd. Voor de opleiding FSM werd aandacht gevraagd voor de verantwoording van de onderzoeksmethodologie door de student en een betere afstemming van de beoordelaars bij de totstandkoming van de beoordeling van de student. Voor beide opleiding geldt dat ze gerichte verbetermaatregelen hebben doorgevoerd. Zo heeft FRE ingezet op het verbeteren van de studievoortgang middels herhalingsonderwijs en gerichte studentbegeleiding. FSM heeft de kwaliteit rondom de verantwoording van onderzoeksmethodologie en de traceerbaarheid in beoordelingen verbeterd door in te zetten op professionalisering van docenten bestaande uit scholing en intervisie.

Administratieve gegevens Finance, Tax and Advice HAN

Naam opleiding in CROHO	B Finance, Tax and Advice
Oriëntatie en niveau	hbo, bachelor
Graad	Bachelor of Science
Variant	Voltijd
Locatie	Arnhem
Aantal studiepunten	240
Taal	Nederlands
Afstudeerspecialisatie(s)	Niet van toepassing
Sector	Economie
ISAT code CROHO	35517
Financiering	Bekostigd
Visitatiegroep	HBO Finance, Tax and Advice
Inleverdatum	01-05-2020

Standaard 1 Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Conclusie

Het panel komt tot de conclusie dat de opleiding Finance, Tax and Advice van de HAN het onderwijs vormgeeft vanuit een passende set beoogde leerresultaten. Deze vinden hun oorsprong in het landelijk profiel en zijn zowel landelijk als ook door het regionale werkveld gevalideerd. Met deze set leerresultaten leidt zij ondernemende professionals op die als adviseur het verschil maken op financieel en fiscaal gebied in een snel veranderende wereld. Voor de invulling van de adviseursrol streeft FTA een hoger niveau na op de kernvakgebieden 'finance' en 'tax' (dan het landelijk profiel voorschrijft). Daarmee onderscheidt de opleiding zich. Met deze verdiepte beheersing wil de opleiding ervoor zorgen dat studenten op alle drie vakgebieden zich even sterk ontwikkelen om vanuit daar in staat te zijn tot een holistisch klantbenadering. Het toont het hoge ambitieniveau van de opleiding, zo oordeelt het panel.

Naast de hogere kwalificatieniveaus wil de opleiding zich ook onderscheiden op thema's als internationalisering, duurzaamheid en ondernemendheid. Deze thematische accenten zijn relevant om de student op te leiden voor de snel veranderende wereld en worden door het panel gewaardeerd. Deels zijn de intenties van deze accenten goed doordacht. Zo is de aandacht voor internationalisering afgestemd op de regionale functie en de euregio die daar deel van uitmaakt. Toch ziet het panel kansen om de visie van de opleiding op de thema's krachtiger neer te zetten, in het bijzonder gelet op de betekenis van deze accenten voor het profiel van de student. Alles overziend, komt het panel tot het oordeel **voldoet** voor deze standaard.

Onderbouwing

Beroepsbeeld

De opleiding FTA van de HAN wil ondernemende professionals opleiden die als adviseur het verschil maken op financieel en fiscaal gebied. Met de conversie van de opleidingen FSM en FRE in aantocht, is het team van de opleidingen het werkveld gaan analyseren, zowel landelijk via het landelijk overlegorgaan (LOFTA), als ook op regionaal niveau. De analyse leidde tot het beeld van een veranderend FTA-werkveld, waarin onder meer internationalisering, digitalisering, ethiek, duurzaamheid, ondernemendheid en toekomstbestendigheid van belang zijn. Om hier ruimte aan te bieden stimuleert de opleiding studenten om met een holistische blik naar zijn klanten (particulier en zakelijk) te kijken en de business van deze klant in de maatschappelijke context te begrijpen. Het meervoudig waarde-denken, waarbij in elke advies een balans gevonden moet worden tussen *people* (menselijke en intellectuele waarden), *planet* (natuurlijk en sociaal relationele waarden) en *profit* (financiële en materiële waarden), hanteert de opleiding daarbij als kader.

Het panel is er vanuit de documenten en de gesprekken met het opleidingsteam en werkveldvertegenwoordigers van overtuigd dat er zeer zorgvuldig is toegewerkt naar de nieuwe opleiding FTA. De conversie is als kans aangegrepen om het (toekomstig) werkveld te analyseren en te doordenken welke kenmerken de adviseur in huis moet hebben om als beginnend professional aan de slag te gaan, aldus het panel. Daarbij constateert het eveneens dat de opleiding het werkveld op een goede manier heeft betrokken bij de vorming van het profiel, onder meer via werkveldbijeenkomsten en ontwikkelsessies. De opleiding heeft daarmee adequaat aandacht voor de externe legitimering van haar profiel.

Tien kernvakgebieden en drie competenties

Naar aanleiding van de herordering van opleidingen in het economisch domein, is in het Landelijk Overlegorgaan FTA (LOFTA) gewerkt aan een landelijk profiel voor de opleidingen Finance, Tax and Advice. Dit profiel werd in 2017 vastgesteld.

De FTA-opleiding van de HAN heeft vooruitkijkend op de totstandkoming van dit profiel toegewerkt naar het neerzetten van een nieuwe FTA-opleiding waarmee zij in 2017 is begonnen. Met de FTA-opleiding sluit zij voor haar opleidingsdoelstellingen aan bij het landelijke profiel. Hierin staan tien FTA-kernvakgebieden beschreven, aangevuld met drie competenties. Voor elk van de tien kernvakgebieden is een eindkwalificatie geformuleerd gekoppeld aan een kwalificatieniveau (1, 2 of 3). Voor de eerste twee genoemde kernvakgebieden laat het profiel ruimte om het kwalificatieniveau zelf te bepalen (2 of 3). De FTA-opleiding van de HAN kiest ervoor om beide op niveau 3 na te streven en als zodanig aan te bieden. Daarmee hanteert de opleiding de volgende beoogde leerresultaten (zie ook bijlage 2):

Eindkwalificaties FTA HAN	
Finance – niveau 3	Tax (Business, Law and Ethics) - niveau 3
Advice (Organisational behaviour) - niveau 3	Economics – niveau 2
Accounting - niveau 2	Management Information Systems – niveau 2
Quantitative techniques – niveau 1	Marketing – niveau 1
Strategic management – niveau 1	Operations management – niveau 1
Onderzoekend vermogen	
Professioneel vakmanschap	
Verantwoord handelen	

Het panel is positief over de beoogde leerresultaten die de opleiding hanteert. Er wordt goed gevolg gegeven aan de lijnen die hiervoor in het landelijk profiel zijn uitgezet. Daarmee sluiten de beoogde leerresultaten inhoudelijk goed aan en zorgt de opleiding dat haar opleidingsprofiel het nagestreefde bachelorniveau in zich draagt met een passende, beroepsgerichte oriëntatie. Door de kernvakgebieden 'finance' en 'tax' in haar opleidingsprofiel op niveau 3 te hanteren, onderscheidt de opleiding zich en kiest zij voor een evenredige benadering van de vakgebieden 'finance', 'tax' en 'advice', conform de opleidingsnaam. De bestudeerde documentatie en gesprekken op de visitatiedag, hebben het panel laten zien dat dit een breed gedragen profilering is, zowel binnen de opleiding als daarbuiten (werkveld). Vanuit het hogere beheersingsniveau wenst de opleiding bij studenten een brede kennisbasis over de drie kernvakgebieden aan te brengen van waaruit zij in staat zijn tot een holistische klantbenadering. Dit laat naar oordeel van het panel zien dat de opleiding goed gevolg geeft aan haar beroepsbeeld.

Accenten in het opleidingsprofiel

Zoals hierboven zichtbaar is gemaakt, profileert de opleiding zich door de hoogste kwalificatieniveaus na te streven op de drie kernvakgebieden die in haar opleidingsnaam verankerd zijn. In haar profiel legt de opleiding, passend bij ontwikkelingen in de beroepspraktijk, extra accenten en/of nadruk op thema's als internationalisering, ethiek, duurzaamheid en ondernemendheid. De relevantie van deze accenten zijn voor het panel helder en deels zijn ze goed doordacht, al kan de visie soms scherper vanuit de vraag: wat betekenen deze accenten/thema's in het beoogde profiel van afgestudeerden van de HAN FTA? Ter illustratie zoomt het panel in op het thema internationalisering. Het werkveld benoemt dit als belangrijk thema en ook het opleidingsteam voelt de noodzaak internationalisering krachtiger neer te zetten, dat nu goed vanuit de regionale functie is neergezet met samenwerking in de euregio. Eerste en tweedejaars studenten hebben hier nog bescheiden ervaring mee; zij herkennen internationalisering nog niet zo scherp als focuspunt. Het panel wil de opleiding daarom stimuleren om een stapje terug te nemen en eerst helder het wat en waarom te benoemen en wat de thema's betekenen voor het opleiden van haar FTA-studenten (bijv. in eindkwalificaties/competenties) en daarna de stap te nemen naar hoe vertalen we dit naar onderwijsactiviteiten.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Conclusie

Vanuit de beoogde leerresultaten wordt toegewerkt naar een volledig nieuw FTA-curriculum. Dit ontwikkelproces is tot ruim in het derde studiejaar gevorderd en de opleiding slaagt er naar oordeel van het panel in een actueel en inhoudelijk goed aansluitend curriculum in te richten. Projecten spelen een belangrijke, verbindende rol in de onderwijsstructuur en brengen kennis en vaardigheden vanuit ondersteunende vakken bij elkaar. Zowel het MKB als de internationale context kennen een plek in het curriculum. Een aandachtspunt betreft de diepgang. Studenten geven aan meer uitdaging daarin te verwachten en ook het panel vindt dat nodig, gedacht vanuit de nagestreefde hogere beheersing op het gebied van 'finance' en 'tax'. De opleiding is momenteel bezig met de inrichting van de afsluitende fase van het FTA-programma. Hiervoor geeft het panel de opleiding onder meer mee de profilerings thema's hierin te verankeren. De vormgeving van het onderwijs steekt naar oordeel van het panel goed in elkaar en sluit aan op de visie op leren van het instituut. Waardering voor het panel is er voor het docententeam. Kwalitatief staat het team er goed voor en er is waardering voor de wijze waarop het team van twee programma's één programma maakt.

Alles overziend, komt het panel tot het oordeel **voldoet** voor deze standaard.

Onderbouwing

Van FRE & FSM naar FTA

Landelijk werd in het LOFTA met het nieuwe FTA-profiel invulling gegeven aan de conversie in het economisch onderwijsdomein. Parallel hieraan werkte de opleidingen FRE en FSM van de HAN al vanaf 2016 aan de ontwikkeling van haar FTA-profiel en werkte het (ontwikkel)team aan de concretisering daarvan en aan het inrichten van een daarbij passend onderwijsprogramma. Studenten en werkveldpartners werden in dit proces met regelmaat betrokken, zowel bij het nieuwe profiel als bij het opzetten van het nieuwe curriculum. Ook werd het ontwerpproces ondersteund door onderwijskundigen, onderwijsondersteuners en door ervaringsdeskundigen van andere opleidingen binnen de HAN. Vanaf studiejaar 2017-2018 wordt het FTA-onderwijs jaar voor jaar ingevoerd en faseert het onderwijs van de voorlopende FRE- en FSM-opleidingen uit. Het panel heeft bij de betrokken opleiders veel gevoel voor het zorgvuldig vormgeven en uitvoeren van dit proces aangetroffen. De feedback van studenten wordt hierbij benut. Het curriculum wordt actueel gehouden en er is een goed uitfaseerplan opgesteld.

Een nieuw FTA-programma: opzet en inhoud

Jaar 1: een gemeenschappelijke propedeuse

Besloten werd om een geheel nieuw FTA-curriculum te ontwikkelen, hetgeen naar oordeel van het panel in lijn ligt met een eveneens nieuw FTA-profiel. De FTA-opleiding kent een

gemeenschappelijk propedeutisch programma met de opleidingen Finance & Control (FC) en Accountancy (AC). Het programma heeft het panel laten zien dat studenten aan vier projecten werken (budgetplan, ondernemingsplan, managementrapportage en jaarverslag) die elk ondersteund worden door theorieleerlijnen en vaardighedenleerlijnen. In die lijnen is aandacht voor tax & law, economics & finance, management & organisation, onderzoeksvaardigheden, communicatie, samenwerken, reflecteren en feedback. Het panel constateert dat de studenten met deze propedeuse kennis maken met de breedte van het financiële werkveld. Er wordt recht gedaan aan de oriënterende en verwijzende functie van de propedeuse; studenten kunnen zonder vertraging hun initiële studiekeuze voor FTA aanpassen naar FC of AC.

Jaar 2 en 3: de hoofdfase

In het tweede studiejaar FTA staan vier klanttypen en hun specifieke klantvragen centraal: de werknemer, de ondernemer, een groeiend bedrijf en de BV. Waar in het tweede jaar al enkele keren activiteiten vanuit de thema's internationalisering en duurzaamheid worden aangeboden, staan die thema's expliciet centraal in de eerste twee blokken van het derde leerjaar met de projecten Duurzame bedrijfsvoering en Ondernemer over de grens. De theorie- en vaardighedenlijnen worden voortgezet en verrijkt met onderwerpen als datamanagement, ethiek, advisering, juridische vaardigheden, Engels en *intercultural awareness*. Het panel heeft voorbeelden van opdrachten gezien waarin het MKB centraal staat. Dit sluit goed aan op de regio waarin de FTA-opleiding zich bevindt. Ook is er veel aandacht voor het ontwikkelen van een internationale oriëntatie. Naast aandacht voor de Engelse taal, vindt er uitwisseling/excursie plaats met België (jaar 2) wordt gewerkt aan een zeven-weken-durend project en met Duitsland (jaar 3).

Het vervolg van het programma staat voor een belangrijk deel in de startblokken om uitgevoerd te worden (studiejaar 3) en is deels nog in ontwikkeling (studiejaar 4). De tweede helft van het derde studiejaar bestaat uit een stage van 30 EC waarin studenten actief in de authentieke beroepscontext aan de slag gaan en tevens invulling geven aan een onderzoeksopdracht. Wekelijks vinden intervisiebijeenkomsten plaats met andere studenten die op stage zijn. Het onderzoek en de intervisie zijn gericht op een groepsthema, bepaald door de studenten zelf, waardoor studenten niet alleen met hun eigen onderzoek bezig zijn, maar met elkaar de stap zetten naar (kennis)ontwikkeling op het groepsthema. Aan het eind van de stage presenteren de studenten hun onderzoeksrapport aan elkaar en aan het werkveld via een 'kenniscafé'.

Zeer tevreden, maar spanning op breedte versus diepte

Het panel is zeer tevreden over het ontwikkelde onderwijsprogramma. Het onderwijs steekt mooi in elkaar; er is een duidelijke samenhang per onderwijsblok waarin theorie en vaardigheden ondersteunend aan de projecten wordt aangeboden. Studenten gaven in gesprek met het panel aan dat de projecten een fijn uitgangspunt vormen voor de andere vakken. Ze herkennen de kernvakgebieden goed in het onderwijs en gaven bij het panel te kennen dat de opleiding de raakvlakken tussen de (kern)vakgebieden goed zichtbaar maakt. Deze feedback van studenten is in lijn met het studentenhoofdstuk. Daarin geven studenten aan dat het onderwijs helder is beschreven (OWE-beschrijvingen) en wordt in positieve bewoordingen gesproken over de koppeling tussen projecten en het ondersteunende onderwijs.

Bestudering van studiemateriaal leverde bij het panel het beeld op dat het niveau van het onderwijs in orde is. De aangereikte theorie is relevant voor het vakgebied. Ook vindt het panel de inbedding van diverse Wft-examens een aantrekkelijk aspect van het programma. Studenten

beschikken op die manier direct over veelgevraagde landelijk erkende certificaten en kunnen daarmee gelijk aan de slag. In de basis is het panel tevreden over de mate van complexiteit van de aangeboden stof, al had het vanuit de hogere beoogde kwalificatieniveaus voor de kernvakgebieden 'finance' en 'tax' en (zie standaard 1) hier wel meer verwacht. Gevraagd naar hun beeld van de diepgang van het onderwijs, kwamen studenten met de reflectie dat de breedte van het programma gewaardeerd wordt, maar dat er ruimte is voor meer diepgang.

Al met al is het panel tevreden over het onderwijsprogramma. De projecten werken motiverend en vormen een goede kapstok voor het leren van de studenten. De inhoud is herkenbaar afgeleid van de beoogde leerresultaten en studenten zijn in hoge mate positief. Een opdracht naar de toekomst toe is de balans tussen breedte en diepte in het onderwijs en de lesstof. Met de studenten is het panel van oordeel dat er aan diepgang wat gewonnen kan worden. Hoewel er zichtbaar een adequate basis aan kennis en vaardigheden wordt aangeboden, verdient dit geluid aandacht.

Een doorkijk naar het vernieuwde FTA jaar 4

Ten tijde van de visitatie is het vierde studiejaar in ontwikkeling. Het is de bedoeling van de opleiding om de keuzevrijheid voor studenten in het derde jaar (door keuze stage en gekoppelde onderzoeksopdracht) door te laten lopen in het vierde jaar. Hiermee doet zij naar mening van het panel recht aan de groei in zelfstandigheid van studenten en biedt zij hen de mogelijkheid eigen interesses te volgen. De keuzevrijheid krijgt concreet vorm in een te ontwikkelen minoren-aanbod. In nauwe samenwerking met het werkveld (via verkenningen en een input-bijeenkomst) en kijkend naar de behoeften van studenten, is momenteel het ontwerpproces van deze minoren gaande. De verzamelde input legde onder meer de behoefte bloot om naast compliance aandacht te hebben voor de systematiek en de samenhang van belastingwetten, taalvaardigheid (Nederlands en Engels), ict-vaardigheden en de onderzoekende, kritische houding van studenten. Dit is de huidige ontwikkelrichting voor de minoren en die vindt het panel passend.

Na deze minorfase starten studenten met afstuderen (30 EC). De opleiding is tevens bezig met het inrichten van deze afsluitende studiefase. De wens leeft bij de opleiding om een twee-sporentraject in te richten waarbij studenten een keuze maken tussen een professionals-stream of een research-stream. Binnen de professionals-stream loopt de student een afstudeerstage en voert in die praktijk een onderzoek uit. De research-stream biedt studenten de mogelijkheid om binnen het nog op te richten lectoraat Sustainable Finance & Tax onderzoek te doen. Deze laatste afstudeervariant kan onder meer gekozen worden als studenten zich nog beter willen voorbereiden op een wetenschappelijke vervolgopleiding.

Het panel constateert dat de opleiding zorgvuldig werkt aan de verdere inrichting van het opleidingsprogramma. Er is significante ruimte voor studenten om keuzes te maken, waarbij de aansluiting met de relevante beroepspraktijk een belangrijke pijler blijft. Eveneens is het panel positief over de accentuering die de opleiding voornemens is aan te brengen in de afstudeerfase. In beide differentiaties, houdt de opleiding goed oog voor het centrale onderwijsdoel: de beoogde leerresultaten. Voor het verdere inrichtingsproces geeft het panel de opleiding twee zaken mee: 1) neem in overweging om ook een combinatie van de twee-stromen aan te bieden vanuit de driehoek van onderwijs, beroepspraktijk en onderzoek én 2) betrek ook het perspectief van de beoogde profilerings thema's als internationalisering, ethiek, duurzaamheid en ondernemendheid (zie standaard 1) bij het inrichten van de minoren/afstudeerfase.

Vormgeving FTA-opleiding: verbondenheid, autonomie en competentie

Instituutsbreed is er een visie op leren tot stand (2017) gekomen, waaraan de opleiding FTA zich conformeert. Belangrijke pijler binnen deze visie is de zelfdeterminatietheorie waarin de psychologische basisbehoeften verbondenheid, autonomie en competentie het fundament vormen voor het leren. Het panel ziet deze aspecten herkenbaar terug in de vormgeving van het onderwijs, waaronder in het didactisch concept. Bij 'verbondenheid' draait het onder meer om de koppeling tussen theorie en praktijk; deze komt bijvoorbeeld in het projectonderwijs tot uiting. Maar verbondenheid gaat ook over de relaties tussen studenten en docenten onderling. Bij 'autonomie' ligt het accent op de regierol voor de student. Naast keuzes voor stage, minoren en afstudeeropdracht, heeft de opleiding een programma waarin persoonlijk vorming centraal staat. Dit zogenaamde PE-programma (positieve energie) van 60 uur wordt vanuit de student aangestuurd. De student kan financiële workshops volgen, lezingen of congressen bezoeken, de financiële administratie bij een vereniging of startup opzetten of moderniseren en/of een snuffelstage doen. Bij 'competentie' gaat het om het toepassen van kennis, vaardigheden en inzichten in een werkcontext. Die context bouwt onder andere op door een toename van complexiteit en zelfstandigheid, maar ook van een realistische context tot een levensechte context.

De drie pijlers, zo stelt het panel vast, zijn concreet gemaakt in de visie op leren en bieden houvast voor docenten bij het inrichten en het verzorgen van het onderwijs. Het afgeleid didactisch concept bestaat uit zeventien uitgangspunten, die het panel terugziet in de onderwijspraktijk. Zo vindt het panel de projectstructuur van het onderwijs (met reële tot echte opdrachtgevers) een logische uitwerking van de visie op leren en de didactische principes, zijn de docentrollen hierop afgestemd en wordt de student gestimuleerd om zelf regie te nemen over zijn leerproces.

Studentbegeleiding

Met de studentbegeleiding streeft de opleiding na om enerzijds de studievoortgang van studenten te volgen en te bewaken én anderzijds om hen te helpen persoonlijke (gedrags)competentie te ontwikkelen. Bij instroom krijgt elke student een tutor, die in de propedeuse de projectgroep begeleidt bij het samenwerken en als vast aanspreekpunt fungeert. Na de propedeuse kent elk project een eigen tutor die de rol van procesbewaker vervult en soms ook als inhoudelijk expert optreedt. Daar waar de student meer specifieke begeleiding nodig heeft, bijvoorbeeld vanwege (bijzondere) persoonlijke omstandigheden, kan de student terecht bij een senior studentbegeleider.

Kwaliteit docenten

Het FTA-docententeam is in feite een nieuw team dat opgebouwd wordt naarmate het onderwijs van de opleidingen FRE en FSM uitfaseert. De opdracht is om volledig samen te smelten tot één team, waarbij samenwerking op inhoudelijk samenhangende onderwerpen en/of op basis van de onderwijsfase (propedeuse, hoofdfase, afstuderen) ook om specifiekere verbindingen vraagt. Het panel is onder de indruk van de zorgvuldige en gedegen wijze waarop dit proces wordt doorlopen. Er zijn vroegtijdig belangrijke relaties gelegd om de ontwikkeling op te starten en die verbindingen zijn nog steeds van belang. Vanuit het informatiedossier en de gesprekken krijgt het panel het beeld dat de teamvorming professioneel en met waardering voor elkaar wordt gerealiseerd. Het heeft de indruk achtergelaten dat kwetsbaarheden besproken durven te worden en dat wordt door het panel als een belangrijke voorwaarde gezien om dit tot een succes te

maken. De teamvorming zal ook de komende jaren nog aandacht krijgen. Daarbij merkt het panel op dat er met trots gekeken kan worden naar de gezette stappen. Zo ervaren de FTA-studenten nadrukkelijk één team.

Naast het teamvormingsproces merkt het panel dat er ruime aandacht is om voor een kwalitatief sterk docententeam te zorgen. Het docententeam is universitair opgeleid en kent langs verschillende wegen een goede verbinding met de praktijk. Docenten zijn bijvoorbeeld lid van een beroepsorganisatie en werken of werkten tot voor kort in de sector. Een deel van het team heeft deelgenomen aan een praktijkstage en ook door de inzet van gastdocenten wordt voor aansluiting op actuele thema's in het veld gezorgd. Het panel is positief over de inhoudelijke kwalificaties, blijkend uit de cv-overzichten van het docententeam. Tevens is er waardering voor de professionaliseringsactiviteiten. Naast de reeds aangeduide teamvorming en praktijkstages, vindt het panel het sterk dat er ook geïnvesteerd wordt in de didactische vaardigheden van het team en op het werken met assessments. De opleiding ziet onder meer de verdere teamvorming en het verder professionaliseren in de vernieuwde docentrollen (tutor, expert en studentbegeleider) als belangrijke toekomstdoelen. Het panel ondersteunt dit waarbij het dus constateert dat het team al zeer goed op weg is.

Standaard 3 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Conclusie

Het toetsgebouw voor de nieuwe FTA-opleiding is goed neergezet. Het systeem is voor de betrokkenen helder, evenals de onderlinge rolverdeling met bijbehorende verantwoordelijkheden. Bestudering van toetsen heeft het panel laten zien dat dit in lijn is met de aangeboden lesstof en dat ook het niveau in de toetsing gedegen is. Projecten zijn als integrale toetsvorm een belangrijke factor in het toetssysteem. Daarnaast zet de opleiding diverse theoretische- en vaardigheidstoetsen in. Aansluitend bij het onderwijsconcept ziet het panel ruimte om de rol van projecttoetsing te vergroten, waarmee de nu afzonderlijke toetsing van kennis en vaardigheden een meer formatieve rol kan krijgen. De opleiding denkt ook in die richting, maar legt met de conversie van de opleiding FRE en FSM -naar oordeel van het panel- terecht eerst de prioriteit bij de ontwikkelopdracht voor de nieuwe FTA-opleiding. Reflectie van studenten toont eveneens dat de toetsing voldoet. Zij ondersteunen de beweging waarin meer nadruk ligt op de toetsing in de projectlijn en waarderen de inzet van peerassessments.

Het panel is positief over de docentkwalificaties op het gebied van toetsing. In de afgelopen periode is geïnvesteerd in het versterken daarvan. De toetscommissie merkt die groei en komt in een meer coachende rol terecht, waar deze voorheen controlerender van aard was. De examencommissie functioneert goed, aldus het panel. Adequaat worden opdrachten tot toetsanalyses aan de toetscommissie verstrekt en de examencommissie geeft ook zelf goed gevolg aan haar taken en verantwoordelijkheden. Middels een extern lid wordt ook de onafhankelijkheid versterkt en een frisse blik van buiten binnengehaald, onder andere bij steekproeven op eindwerken.

Alles overziend, komt het panel tot het oordeel **voldoet** voor deze standaard.

Onderbouwing

Toetssysteem: afgewogen integrale toetsing

Met als belangrijke ankers de profilering van de opleiding, het toetsbeleidsplan en de visie op leren van het instituut, heeft de opleiding FTA haar toetsbouwwerk vormgegeven. Een centrale rol in dit bouwwerk is het project (via beroepsproducten), dat in elke lesperiode centraal staat. Naast deze integrale toetsvorm vindt individuele toetsing plaats in de theoretische- en vaardigheden leerlijnen. Met de geïntegreerde projecttoetsing wil de opleiding ervoor zorgen dat studenten inzicht verwerven in de samenhang tussen de verschillende onderwerpen, en tussen theorie en vaardigheden in een lesperiode. De integratie, zo stelt de opleiding haar zelfevaluatie rapport, zorgt tevens voor een beperking van de toetsbelasting.

Het panel is positief over het toetsbouwwerk; het is goed neergezet. Het systeem is voor de betrokkenen helder, evenals de onderlinge rolverdeling. Het toetsbeleidsplan van het instituut beschrijft langs zeven fasen het toetsproces: van 1) basisontwerp langs 2) construeren

toetsmatrijs, 3) construeren toets/normeren, 4) afname toets, 5) beoordeling, verwerken en analyseren, 6) registreren en communiceren naar 7) het evaluatie- en verbeterproces. Het panel vindt de vormgeving van dit proces, alsmede de inhoudelijke focus hierin, passend voor de opleiding en aansluiten op de didactische uitgangspunten. Er worden gangbare kwaliteitscriteria gehanteerd voor het ontwerpen van toetsen en de inrichting van de beoordeling. Ook gaat aandacht uit naar de toetsorganisatie waarmee het toetsproces kwalitatief wordt ondersteund. De documentatie en de gesprekken hebben het panel getoond dat de opleiding nog bezig is een goede balans te bewerkstelligen tussen integraal toetsen en het separaat toetsen van kennis en vaardigheden. De rol van projecttoetsing (integraliteit) zou naar oordeel van het panel in summatieve zin vergroot kunnen worden. De nu afzonderlijke toetsing van kennis en vaardigheden kan dan een meer formatieve rol krijgen. Over deze richting wordt door de opleiding nagedacht, maar het heeft op dit moment geen prioriteit, gezien de intensieve ontwikkelopdracht (conversie naar FTA). Wel is het integratieve karakter van toetsing in toenemende mate zichtbaar langs de opbouw van de studie jaren. Het panel is van oordeel dat de opleiding integraal toetsen afgewogen inzet en acht verruiming hiervan een mooie stap voor de nabije toekomst. Dit mede gezien de gewenste beperking van toetsbelasting die de opleiding wil realiseren.

Toetsuitvoering

Vanuit het document '*Toetsbouwwerk Finance, Tax and Advice*' biedt de opleiding een mooi overzicht van toetsen door de studie heen. Het overzicht maakt tevens het beoogde niveau van de betreffende toets zichtbaar. Per lesblok werken studenten aan een project waarbij zij zowel schriftelijk (beroepsproducten) als mondeling (bijv. presentaties) getoetst worden. Daarnaast zijn er drie tentamens waarin kennis en vaardigheden, die ondersteunend zijn aan het project, afzonderlijk worden getoetst. Het voordeel van deze opzet, zo hoort het panel van studenten en docenten, is dat voor elke toets het inhoudelijk spectrum duidelijk geschetst kan worden. Dit ziet het panel ook terug in instructies voor studenten, onder meer in de onderwijsbeschrijvingen. Duidelijke formats waren aanwezig. De beoordelingscategorieën zijn voldoende helder en per categorie is duidelijk welke gewicht hieraan verbonden is in relatie tot het eindresultaat.

Tijdens de visitatiedag kreeg het panel inzicht in een representatieve selectie toetsen van het nieuwe FTA-programma. Deze sluiten inhoudelijk aan op de lesstof en op de beoogde leerresultaten. De projecten zijn praktijkgericht van aard, waarmee recht wordt gedaan aan de beroepsgerichte oriëntatie van de opleiding. In toetsvormen wordt voldoende gevarieerd, waarmee de opleiding adequaat zicht houdt op de leerresultaten van de studenten. Zoals bij standaard 2 gezegd kan de inhoudelijke diepgang 'een onsje meer'. Ondanks deze aanmoediging, ziet het panel dat de toetsing inhoudelijk en wat betreft niveau voldoet; de basiskwaliteit is herkenbaar aanwezig.

Beoordeling

Bij het inrichtingsproces van toetsing trok de opleiding de lijn ook gelijk door naar het beoordelingsperspectief. Daarmee zijn deze twee elementen goed met elkaar verbonden, aldus het panel. Dit is onder meer zichtbaar in antwoordmodellen en rubrics die bij het beoordelen van kennis en vaardigheden worden gehanteerd. Een mooi element in de beoordelingssystematiek vindt het panel de verankering van verschillende perspectieven bij de projecten (beroepsproducten). Er wordt gewerkt met een combinatie van peer-assessments (studenten beoordelen elkaar onderling) en een beoordeling door de begeleidende tutor van een

projectgroep om het proces te beoordelen (onder andere leerresultaten op het gebied van samenwerking). De inhoudelijke beoordeling van het beroepsproduct wordt overgelaten aan een combinatie van vakdocenten. Studenten gaven bij het panel aan dat het erg gewaardeerd wordt dat zij via de peer-assessment ook inbreng hebben. Er gaat een activerend en motiverend effect van uit en bovenal groeit hiermee ook hun vermogen tot het geven en ontvangen van feedback.

Los van de inrichting van het systeem, constateert het panel dat er een cultuur aanwezig is waarin kwalitatief beoordelen een continu thema is. Ondersteund door kalibreersessies, trainings- en scholingsactiviteiten, reflecties vanuit de toetscommissie en het vier-ogenbeleid is de beoordelingscomponent aanwezig als gespreksitem onder docenten. Dit draagt op constructieve wijze bij aan het realiseren van kwaliteit en aan verbeteringen en dit is juist in de huidige ontwikkelfase van belang: van FSM en FRE naar FTA. Het panel vond het dan ook goed te horen dat de hygiëne-foutjes, die het panel zag bij het bestuderen van uitgewerkte beoordelingen, ook door de opleiding zelf zijn opgemerkt. Dit betrof het correct invullen van formulieren conform eigen bedoeling. Zo viel het panel op bij een aantal FSM-scripties dat de probleemstelling een onderzoeksvraag moest zijn, maar dat diverse probleemstellingen daar niet aan voldeden. In dat licht is het panel positief over de wijze waarop de opleiding toewerkt naar de inrichting van de afstudeerfase, als belangrijk element in het beoordelen of studenten aan de beoogde leerresultaten voldoen. De discussies die hierover gaande zijn, geven het panel het vertrouwen dat de beoordeling ervan goed doordacht vorm krijgt. Het panel beveelt de opleiding aan dat contentieus te blijven doen, met scherp aandacht voor eigen criteria.

Borging kwaliteit toetsing en beoordeling

De inrichtingsprincipes vanuit het toetsbeleidsplan kennen een gevarieerd palet van waarborgen waarmee tot kwalitatieve toetsing en beoordeling wordt gekomen. Ter illustratie kan de inzet van het vier-ogenprincipe bij toetsconstructie genoemd worden, maar ook het hanteren van verschillende beoordelingsperspectieven, de inzet van BKE- en SKE gecertificeerde docenten en het werken met toetsmatrijzen, rubrics en antwoordmodellen. Een bijzondere rol in de borging is weggelegd voor de examen- en de toetscommissie.

De examencommissie functioneert op het niveau van het instituut en is gemandateerd om toe te zien op de kwaliteit van de examinering van de financieel-economische opleidingen. Elke opleiding (ook FTA, FSM en FRE) is in de examencommissie vertegenwoordigd. Ook heeft de examencommissie met een extern lid een paar vreemde ogen aan boord. Bestudering van de documentatie, alsmede het gesprek met vertegenwoordigers van de examencommissie hebben het panel overtuigend laten zien, dat goed invulling wordt gegeven aan haar borgende verantwoordelijkheden. De examencommissie toont zich bewust van haar rol en heeft een aanjagende rol gespeeld in de afgelopen periode om de aanbevelingen vanuit het rapport 'Vreemde ogen dwingen' vorm te geven. Het gaat dan onder meer om eerder genoemde activiteiten, zoals kalibreersessies en het borgen van het vier-ogenprincipe in meerdere fasen van het toets- en beoordelingsproces. Ook de steekproef door het externe examencommissie lid op afstudeeropdrachten en een landelijke kalibreersessie (FSM- en FRE-opleidingen) op afstudeerrapporten, worden door het panel gewaardeerd.

Onder mandaat van de examencommissie functioneert er een toetscommissie (tevens instituutsbreed) die op verschillende momenten in het toetsproces meekijkt en meedenkt om de toetskwaliteit en de beoordelingskwaliteit te bewaken. Zij doet dat volgens een heldere werkwijze,

die ook bij tijdelijk uitvallen van de voorzitter, contentieus doorliep. In de constructiefase wordt onder meer een checklist gehanteerd. Na afname van een toets gelden toetsanalyses als belangrijke input. In gesprek met de examen- en toetscommissie en met docenten, constateert het panel dat de laatste jaren een flinke stap gezet is in het verhogen van de kwalificaties van docenten op het gebied van toetsing. De BKE- en SKE certificeringstrajecten hebben hieraan bijgedragen. Vanuit deze ontwikkelingen heeft de toetscommissie kunnen bewegen van een correctieve/ controlerende rol naar een meer coachende functie bij het bewaken van de kwaliteit. Een mooie ontwikkeling, aldus het panel.

Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Conclusie

Het panel bestudeerde voor de beoordeling van deze standaard vijftien dossiers van afgestudeerden van de twee uitfaserende opleidingen: FRE en FSM. De werken van afgestudeerden tonen de realisatie van de beoogde leerresultaten. Studenten kiezen voor het domein relevante thema's en werken deze voldoende uit. Zichtbaar beschikken zij over de kennis en inzichten om de arbeidsmarkt als beginnende professionals tegemoet te treden. De beheersing van het onderzoekend vermogen was in de bestudeerde FSM-dossiers minder sterk dan dat van de FRE-afgestudeerden. Met name de aanvangsfase van de projecten blijkt naar inzicht van het panel cruciaal om voldoende focus en diepgang in de uitwerking te realiseren.

Na afronding van de opleiding blijkt de aansluiting op het werkveld in de basis op orde, zo leert het panel vanuit het perspectief van het beroepenveld en alumni. Het panel ziet ook dat een flink aantal FRE-afgestudeerden doorstroomt naar een universitaire (vervolg)opleiding. Weliswaar zijn er ook signalen dat de aansluiting met het werkveld krachtiger kan. Die geluiden verdienen zeker met het oog op de nieuw te ontwikkelen FTA-afstudeerfase gedegen analyse. Alles overziend, komt het panel tot het oordeel **voldoet** voor deze standaard.

Onderbouwing

Afstuderen

Om een beeld te krijgen van de realisatie van de beoogde leerresultaten, diende het panel te kijken naar eindwerken van de nu uitfaserende opleidingen FRE en FSM. Het FTA-programma is tot ruim in het derde jaar gevorderd en kent nog geen afgestudeerden. In de FRE en FSM-opleiding maakt het afstuderen deel uit van het laatste semester 'Stage/Afstuderen' waarbij het afstuderen een omvang kent van 15 EC. Studenten kunnen twee keer per jaar starten met hun afstuderen (september en februari). De opzet en bedoeling van het afstuderen van beide opleidingen komt grotendeels overeen. Voor het afstuderen werkt een student individueel aan een opdracht die hij of zij zelf vergaart in de beroepspraktijk. Het afstuderen levert een set producten op die afzonderlijk worden beoordeeld en worden voor een afstudeercommissie gepresenteerd (mondelijke zitting). Ook deze mondelinge verdediging weegt mee in de eindbeoordeling.

In beide afstudeertrajecten staan de opleidingsspecifieke competenties (FRE of FSM) en de Dublin descriptor centraal. De resultaten van het afstuderen (zie verderop) worden beoordeeld door de docentbegeleider en een tweede beoordelaar (docent vanuit de opleiding). Daarnaast geeft de bedrijfscoach input voor de beoordeling van het proces (dit geldt voor FRE en FSM). Docentbeoordelaars hebben verantwoordelijkheid over beoordeling van het gerealiseerde niveau. Aan het einde van de afstudeerzitting wordt het cijfer meegedeeld.

Een afstudeercoördinator keurt de opdracht van te voren goed. Vervolgens kan de student beginnen.

Het afstuderen bij FRE is voor de student en andere betrokkenen beschreven in de *Handleiding voor het afstuderen Fiscaal Recht en Economie*. Aanvullend op voorgenoemde aandachtspunten staat hierin precies wat het afstuderen moet opleveren en aan welke criteria de verschillende onderdelen moeten voldoen, waaronder knock-out criteria. Dit is voor studenten duidelijk. Daarnaast kunnen zij bij hun docentbegeleider terecht. Het afstuderen bij FRE levert op:

- een afstudeerverslag;
- een mondelinge verantwoording.

Sporadisch sluit een lid van de beroepenveldcommissie van FRE aan bij afstudeerzitting om de aansluiting op het werkveld te waarborgen.

Voor de opleiding FSM is het afstudeertraject beschreven in *Handleiding Afstudeeropdracht opleiding Financial Services Management*. De student werkt aan een adviesopdracht op het terrein van de financiële advisering. De adviesopdracht leidt tot:

- een onderzoeksrapport;
- een verslag van persoonlijk functioneren (procesverslag);
- een mondeling advies aan de instelling (presentatie).

Ook FSM-studenten geven aan dat voor hen helder is wat er van hen wordt verwacht met het afstuderen. Tijdens de examenzitting geeft de student een verantwoording van de onderzoeksbevindingen en het onderzoeksproces.

Het panel waardeert de wijze waarop studenten gestuurd worden een procesmatige aanpak toe te passen als positief. Daarbij maakt de student vooraf een Plan van aanpak, houdt hij een blog bij over de voortgang en wordt hij daar (mede) op beoordeeld. Naast het resultaat (rapport/verslag) worden studenten ook geëvalueerd op het afgelegde (leer)traject.

Beoogde leerresultaten aangetoond

Het panel maakte een steekproefsgewijze selectie van vijftien afstudeerdossiers (incl. beoordeling) uit een overzichtslijst van afgestudeerden (FSM & FRE) van de afgelopen twee jaar. De steekproef bevatte acht dossiers van FSM-afgestudeerden en van zeven FRE-afgestudeerden, waarbij een spreiding in resultaat (beoordelingen hoog - middel - laag) en in tijd (2017-2019) werd bewaakt. Haar indrukken over de afstudeerdossiers zijn gestoeld op de beoogde leerresultaten van de FRE en de FSM opleiding (opgenomen in bijlage 2).

Het panel constateert op basis van haar bestudering van de dossiers dat de afgestudeerden aan de beoogde leerresultaten voldoen en daarmee dat afgestudeerden zich als beginnend professionals in de vakgebieden FRE/FSM bewijzen. De dossiers van de FSM afgestudeerden laten zien dat zij zich inhoudelijk en qua niveau voldoende hebben ontwikkeld. Het bestudeerde palet aan afstudeerdossiers van de FRE-opleiding laat een hogere bekwaamheid van studenten zien. Dit tekent zich vooral af langs het onderzoekend vermogen. Inhoudelijk zijn alle bestudeerde werken relevant binnen het domein en goed praktijkgericht, maar de beheersing van onderzoeksvaardigheden levert in de breedte een krachtiger eindproduct op van de FRE-studenten. Vooral de beginfase van het afstudeerproces waarin studenten een plan van aanpak/opdrachtformulering opstellen, blijkt cruciaal als sturende factor voor de rest van het traject. Naar oordeel van het panel lukt het een aantal FSM-afstudeerders met moeite tot de juiste afbakening van een vraagstuk te komen, waarmee het project op onderdelen een magere

focus kent. Het ontbreekt daardoor op onderdelen aan diepgang. Dit werkt door naar de geformuleerde conclusies en aanbevelingen.

Waar het panel verschillen ziet in de beheersing van dit aspect, constateert het ook dat studenten van beide opleidingen laten zien een bruikbare set kennis en inzichten (o.a. financieel, management, fiscaal, economisch, bedrijfskundig, rapportagevaardigheden en communiceren), waarmee zij goed de arbeidsmarkt tegemoet kunnen treden. Het overall beeld van het panel is dan ook positief.

Functioneren afgestudeerden

Vanuit het perspectief van het werkveld en afgestudeerden ontstaat een redelijk positief beeld over de aansluiting van de twee opleidingen op het werkveld. Dit is onder meer zichtbaar in verslagen van beroepenveldoverleggen/-bijeenkomsten en uit diverse evaluatie-instrumenten ook onder alumni. Een mooi element hierin is de doorstroom van afgestudeerden FRE naar een universitaire (vervolg)opleiding (43 procent). Het mooie basisresultaat valt te waarderen. Enkele keren constateert het panel ook andere iets kritischere geluiden over de aansluiting van de opleiding op de arbeidsmarkt. Verkenning hiervan door het panel maakt niet geheel duidelijk wat de oorzaak hiervan is, maar dat is zeker het inventariseren door de opleiding waard. Het biedt mogelijk nog een extra dimensie die gebruikt kan worden bij de inrichting van het onderwijs in jaar 4 van de FTA-opleiding. Onder standaard 2 verwoordde het panel reeds enkele gedachtenlijnen hierover.

Eindoordeel over de opleiding

	Finance, Tax and Advice (voltijd), incl. FRE (voltijd) en FSM (Voltijd/deeltijd)
<i>Standaard 1 Beoogde leerresultaten</i>	Voldoet
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving</i>	Voldoet
<i>Standaard 3 Toetsing</i>	Voldoet
<i>Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten</i>	Voldoet

De opleiding Finance, Tax and Advice voldoet op alle standaarden aan de basiskwaliteit van het beoordelingskader. De oordelen zijn gewogen volgens de beslisregels van de NVAO. Op basis van de positieve kwaliteit over de vier standaarden komt het panel tot een positief eindoordeel over de opleiding als geheel. Bijzonder positief vond het panel dat het team als een team optreedt en als zodanig wordt gezien door de studenten. Ook het enthousiasme van de docenten en passie voor hun vak vond het panel mooi om te observeren.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding Finance, Tax and Advice van de HAN als **positief**.

Aanbevelingen

Standaard 1

- Zet de thema's waarop de opleiding zich profileert (internationalisering, ethiek, duurzaamheid en ondernemendheid) krachtiger neer, in het bijzonder gelet op de betekenis van deze accenten voor het profiel van de student.

Standaard 2

- Neem in overweging om ook een combinatie van de twee-stromen aan te bieden in de laatste fase van de opleiding vanuit de driehoek van onderwijs, beroepspraktijk en onderzoek.
- Betrek ook het perspectief van de beoogde profileringsthema's als internationalisering, ethiek, duurzaamheid en ondernemendheid (zie standaard 1) bij het inrichten van de minoren/afstudeerfase.

Standaard 3

- Het panel beveelt de opleiding aan contentieus aandacht te blijven houden voor beoordelingsproces en de toepassing van eigen criteria.

Standaard 4

- Onderzoek of een splitsing in vorm van afstuderen nodig is.

Bijlagen

1. Bezoekprogramma

8:30-8.45	Ontvangst	
8:50-9.50	<ul style="list-style-type: none"> • Profiel van de opleiding FTA • De beoogde leerresultaten (FTA) 	Pitches en gesprek met: *Managementteam en opleidingscoördinator *Student(en) en docent De visie van de opleiding op het werk en het werkveld van de FTA-professionals, nu en in de nabije toekomst: <ul style="list-style-type: none"> • Waar staat de opleiding nu? • Waar komt ze vandaan? • Welke keuzes voor de toekomst zijn gemaakt en met wie? <i>(Ref. NVAO: Standaard 1 en 4)</i>
9:55-11.00	Materiaalbestudering	Het panel bestudeert de gepresenteerde opleidingsdocumenten <i>(Ref. NVAO: Standaard 1, 2, 3 en 4)</i>
11:05-12.05	De opleiding vanuit het perspectief van de studenten	Gesprek met studenten <i>(Ref. NVAO: Standaard 1, 2, 3 en 4)</i>
12:10-12.45	Lunchpauze	
12:50-14.00	De kwaliteit van de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van toetsen	Gesprek met docenten (examinatoren) <i>(Ref. NVAO: Standaard 1 + 2 + 3 + 4)</i>
14:05-14.20	Pauze en tussentijds overleg	Korte pauze en overleg over de voortgang van de bezokedag
14:25-15.25	De kwaliteit van het interne toezicht op de examenkwaliteit Het systeem van samenspraak	Gesprek met vertegenwoordigers van o.a. examencommissie en toetscommissie <i>(Ref. NVAO: Standaard 1, 2, 3 en 4)</i>
15:30-16.00	<i>Tijd voor eventuele extra gesprekken</i>	
16:05-16.50	Beoordelingsoverleg	Het panel beraadt zich over de bevindingen en het voorlopige oordeel
16:55-17.20	<ul style="list-style-type: none"> • Korte terugkoppeling • Afsluiting visitatie 	Het panel koppelt haar bevindingen en het voorlopige oordeel terug
17:30-18.00	Het ontwikkelgesprek	De opleiding en het panel gaan in gesprek over een overstijgend thema dat relevant is voor de doorontwikkeling van de opleiding FTA
18:05-18.15	Dankwoord aan panel	De directie dankt het panel voor haar inzet

2. Bestudeerde documenten

Digitaal vooraf aangeleverd:

- Zelfevaluatie-rapport FTA HAN
- Beroepsprofiel Finance, Tax and Advice “Excellente adviseurs in een uitdagende sector: (LOFTA juli 2017)
- Uitfaseerplan “FRE en FSM – Kwaliteit uitfaseren” (HAN november 2017)
- Profilering Finance, Tax and Advice (HAN augustus 2019)
- Programma-overzicht Finance, Tax and Advice (HAN juni 2019)
- Visie op leren (instituut Financieel Management 2017)
- Tijdlijn ontwikkeling FTA curriculum
- Didactisch model (instituut Financieel Management 2017)
- Opleidingsstatuut (inclusief OER) Finance, Tax and Advice 2019-2020
- Visie op internationalisering FTA (HAN concept augustus 2019)
- Raamwerk Leerlijn onderzoekend vermogen (HAN 2017)
- Toetsbeleidsplan – instituut Financieel Management
- Toetsbouwwerk Finance, Tax and Advice (HAN september 2019)
- Overzicht samenstelling docententeam
- Leerdoelen leerlijn onderzoek FTA (HAN januari 2019)
- Toelichting externe toezichthouder
- Groslijst afgestudeerden
- Selectie eindwerkstukken FRE (7) en FSM (8):
 - FRE voltijd 18-19 (4), 17-18 (2), 16-17 (1);
 - FSM voltijd 18-19 (2), 17-18 (1), 16-17 (1);
 - FSM deeltijd 18-19 (2), 17-18 (1), 16-17 (1)
- Aanvullende kwantitatieve gegevens

Overzicht eindkwalificaties FTA (2019):

Eindkwalificaties FTA HAN	
Finance – niveau 3	Tax (Business, Law and Ethics) - niveau 3
Advice (Organisational behaviour) - niveau 3	Economics – niveau 2
Accounting - niveau 2	Management Information Systems – niveau 2
Quantitative techniques – niveau 1	Marketing – niveau 1
Strategic management – niveau 1	Operations management – niveau 1
<p>Onderzoekend vermogen: De FTA-professional beschikt over een onderzoekend vermogen dat leidt tot reflectie, <i>evidence based practice</i> en innovatie. Vertaald naar de FTA-professional betekent dit dat hij zijn advies altijd kan verantwoorden (reflectie), dat hij zijn advies altijd kan onderbouwen (<i>evidence based practice</i>) en dat hij bijdraagt aan nieuwe inzichten en ontwikkelingen in de beroepspraktijk (innovatie). Onderzoekend vermogen bestaat uit drie aspecten: een onderzoekende houding hebben, onderzoeksresultaten van anderen toepassen en zelf onderzoek doen.</p>	
<p>Professioneel vakmanschap: De FTA-professional speelt proactief in op veranderingen in het werk en de context van het werk. Hij kan omgaan met weinig structuur en onzekere factoren. De professional is in staat in een snel veranderende omgeving, en met oog voor de grote hoeveelheden beschikbare businessinformatie, doelen voor de korte termijn te verbinden aan ambities voor de langere termijn. Hij neemt verantwoordelijkheid en kan zelfstandig beslissingen nemen. Natuurlijk is de FTA-professional daarnaast ondernemend, initiatiefrijk, resultaatgericht en werkt hij accuraat, gestructureerd en planmatig. Hij maakt duidelijke afspraken, komt deze na en spreekt anderen erop aan.</p>	
<p>Verantwoord handelen: De FTA-professional handelt zorgvuldig. Hij heeft het vermogen om zelfstandig oordelen te vormen en beslissingen te nemen, rekening houdend met beroepsregels, de (inter-)nationale wetgeving en zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid. Hij heeft inzicht in de relativiteit en beperkte geldigheid van theorieën en modellen. Daarbij is hij zelfkritisch en heeft hij een reflectieve houding.</p>	

Ter inzage op 19 november 2019:

- Jaarverslag examencommissie
- Verslagen opleidingscommissie
- Documenten vertegenwoordiging werkveld
- Representatieve selectie (uitgewerkte) toetsopgaven met bijbehorende beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) opleiding FTA
- Een representatieve selectie van handboeken en overig studiemateriaal